

песников избор

Живко Николић

ВЕРА У БУДУЋНОСТ ПЕСНИЧКЕ РЕЧИ

Прве песме сам написао са непуних дванаест година. И ево, траје до сада. Одмах се у мојој свести учврстио став да јесам песник и да је бити песник нешто посебно што заслужује поштовање. А када сам годину дана касније почео да пишем приче и, ништа мање него романе, све сумње да сам писац су отпале. Из данашње перспективе, управо ми је у пролеће те 1970. године престало детињство, с тим првим написаним стиховима. Песме су биле крајње наивне, чак посве баналне, али сам их озбиљно доживљавао и исписивао из дана у дан, у великим количинама – просто су саме текле, као на каквој траци. Више ништа није било као пре – више ме нису занимали ни кликери, ни клис, све мање и трчање за лоптом, ја сам све више понирао у себе, у свој свет, а писање ми је постало главни, ако не и једини, начин изражавања. Писао сам тих првих година, до поласка у зајечарску гимназију, из дана у дан, неодмерено и без икаквог критичког приступа а занемаривао учење математике и осталих егзактних наука. Будући да сам склон чувању документације, чувам и сада у свом селу те детињарије, препуне баналности и стихо-клепачких лудорија, траљаво римованих, покадшто и смешних. Уз писање, главна занимација ми је било читање. Наравно, литературе примерене мом узрасту. Одмах се издвојио, као мени најдражи песник, у неку руку мој идол – Бранко Радичевић. Томе је, делом, допринела ње-

гова трагична судбина, а још више његови лепршави, мелодични стихови. Драг ми је он и сада, али у оно време, почетком седамдесетих година, угледајући се на њега, а у нешто мањој мери и на Ђуру Јакшића, ја сам био закаснио романтичар. У то време се захуктавао нови вал српске авангарде, и у поезији, и у ликовним уметностима, социјалистичка Брозова Југославија је доживљавала свој зенит, а ја сам се, дечачки наивно, везивао за Бранка Радичевића и романтизам. Данас ми се чини да тај податак није небитан.

Када сам пошао у први разред гимназије, у Зајечару, ја сам већ имао повећу хрпу песама и прозе и чак 2-3 објављене песме у листу *Децје новине*, у рубрици коју је уређивао Добрица Ерић. И, премда сам писао и прозу, сматрао сам себе пре свега песником. Почео сам песме да шаљем на разне адресе и, дешавало се, појављивала се по нека од њих, у *Омладинским новинама*, на пример, али и у другим листовима, углавном локалног карактера. Значила су много та прва објављивања, којима се ја нисам много хвалио, али су ме учвршћивала у уверењу да јесам песник и да сам одабрао прави пут. Да није баш све сасвим тако указао ми је мој тадашњи професор српског језика и књижевности, Владимир Станковић, и сам песник. Показивао сам му нове песме, а он ме је охрабривао строго им приступајући – све моје мале узлете и помаке, који су мени деловали грандиозно, секао је у корену, упућујући ме да надахнуће потражим у малим детаљима из живота, у обичном и свакодневном, али доведеном у посебну, необичну, поетску ситуацију. Он ме је упутио на то да на песми треба да се ради, да је њен настанак читав процес, често врло мукотрпан, да треба истраживати у језику и са што мање речи исказати што је могуће више. Захваљујући њему, ја сам још тада усвојио однос према сажетој форми, што се још више усталило по доласку у Београд, кроз дружење са Немањом Митровићем и Владимиром Пишталом и осталим генерацијским сапутницима.

У време док сам био ученик зајечарске гимназије, у Зајечару се у пролеће, одржавала песничка манифестација *Млади мај*. У оквиру те манифестације, при тамошњем Дому омладине, постојао је клуб младих писаца, чији сам био члан. На манифестацији *Млади мај* учествовао сам давне 1974. године, али су ми сећања још свежа. Тада сам први пут имао прилику да видим праве, афирмисане песнике – Бранислава Брану Петровића, Добрицу Ерића, Зорана Милића, Манојла Гавриловића, Јована Радуловића..., али од свих њих, својом необичном појавом и целокупним наступом, најснажнији утисак на мене је оставио словеначки песник Франци Загоричник. Памтим и сад боју његовог гласа, и целокупан амбијент, када је изговарао своје „Најкраће љубавно писмо”: *Мила моја! Све остало усмено!* Говорио је он тада подоста песама и ја сам први пут схватио да поезија може бити и нешто друго, и другачије од оног што сам ја сматрао, формиран на романтичарским

представама и тек првим сазнањима о модерној књижевности. Деловало је на мене све то веома снажно. Поучаван од стране Владимира Станковића како треба писати и дорађивати песму, био сам упућиван и у то шта треба читати осим задате, школске лектире. Позајмљивао ми је антологије и појединачне књиге из своје личне библиотеке, а постао сам редовни посетилац Матичне библиотеке *Светиозар Марковић*. Тако сам већ тада, око 1976-1977. године читао светске песнике, подједнако колико и наше. Било је то право време за читање Лорке, Јесењина, Карла Сандберга... али и Анрија Мишоа, Рембоа, Рилкеа, Бодлера, Малармеа, Мајаковског... Више сам осећао и наслућивао него што сам схватао и разумевао, али сам читао и упијао свим бићем, стицао нова сазнања. Дошао је у то време у моје читалачко сазвежђе још један Бранко, који је такође имао трагичну судбину и одвећ кратак живот – Бранко Миљковић и оставио на мене снажан утисак. Наредних година су *ирисџизали* и други одиста знаменити песници, читаво јато, али су најснажнији утисак оставили Георг Тракл, Тадеуш Ружевич, Никита Станеску и, можда пре свих, Едгар Алан По. Касније сам се сам сналазио, сам одабирао корифеје и узданице. Део тог круга, од страних писаца, свакако је и велики норвешки романописац Кнут Хамсун, који је у своје романе уткао изузетну лирику. Уз њега и читав низ руских писаца, не само песника, од Достојевског и Толстоја, преко Чехова, до Булгакова и Сергеја Довлатова; такође су *моји* писци сви они.

По доласку у Београд сам похрлио у библиотеке, књижаре и на књижевне вечери. У Београд сам стигао у јесен 1978. године, оставивши за собом Зајечар, у који сам свраћао ретко, одлазећи интензивно једино у село, бар трећину дана у току једне године проведем тамо. Део мог света је и даље тамо, без тога би све изгубило смисао. И кад у говору употребљавам, и када у стиховима помињем дрвеће, облаке, ливаде, шуме... то су тамошња стабла, облаци, ливаде и шуме. У Београду је пак нешто друго – у њему је сав мој књижевни свет. Још 1978. године, чим сам пристигао, открио сам у њему књижаре – антикварнице и нашао у њима прастара, прва издања наших најзнаменитијих писаца. За мало пара, на моју радост, купио сам одједном *Песме I и II* Лазе Костића, објављене 1874. и 1875. године, а мало потом и књигу из 1909. године, у којој је први пут објављена његова знаменита песма „Santa Maria della Salute”. Открио сам и убрзо набавио и дела других великана: Боре Станковића, Радоја Домановића, Иве Андрића, Милоша Црњанског, Милана Кашанина... Сабрана дела једног од тих великана, објављена постхумно, пред други светски рат, 1938. и 1939. године, остављају почетком осамдесетих година посебан утисак на мене. Реч је о песничком, прозном и драмском опусу Момчила Настасијевића. Сад његове књиге не читам тако помно као тада, али у то време смо

Настасијевић и ја били интензивно *заједно* – зрачио је и опијао и његов песнички језик, и поглед на свет, и одабир тема, и приступ... Био сам, свакако, под његовим утицајем, премда га, заправо, у правом смислу, нисам опонашао. Сви његови тамни тонови, сва његова поринућа у митско и давнашње били су ми још један од путоказа, потпунији и снажнији, на путу ка правој нити којом се иде ка исконском. После Настасијевићевих светлих примера из његових *лирских кружова* ја сам потицаје и смернице нашао и у књигама *Велика скипидија* Миодрага Павловића и *Усправна земља* и *Вучја со* Васка Попе, као и у збирци *Ваира и нишија* Бранка Миљковића. Наравно, читао сам и волео, па волим и сад и низ других песника, значиле су ми и значе још увек песме Душана Матића, Растка Петровића, Радета Драинца, све до наших савременика и мојих исписника. Ја сам такође одрастао и формирао се уз поезију великог Тина Ујевића и уз вечно младог Срећка Косовела, те Едварда Коцбека, његовог вршњака, који га је чак 55 година надживео – обојица су ми подједнако драги и данас.

Детињство игра важну улогу у развоју сваког човека. Моје детињство обележиле су бабе, тада још релативно младе жене, у пуној снази. Деда по мајци, Драгољуб, преминуо је млад, од леукемије, две и по године пре мог рођења, а деда по оцу, Синиша, је као савремени Одисеј, провео тридесет година у емиграцији, вративши се из ње када сам имао 16 година и детињство иза себе. Родитељи су били презаузети послом на њивама, а бригу о мени и мојој сестри, незнатно млађој, преузеле су бабе, пре свега баба по оцу, која је била с нама у кући. Моје је детињство трајало током шездесетих година минулог века, у Копривници, која је на путу од Зајечара ка Неготину, после Рготине, огромног села, а пре Салаша, који је, премда мањи и од Копривнице, све до скоро био среско место и, малтене, варошица. Природа која спаја ова села, била је и у оно време, баш као и сада, прекрасна. Ка хоризонту, у даљини, назире се моћна, велелепна Стара планина. Један њен део је у Бугарској. Уз само границу са Бугарском, тај део источне Србије, заиста је – Крајина. И много пута ми засмета када неко у источну Србију убраја пределе око река Млава и Пек, Хомољске планине и Браничево, јер то све припада централним деловима Србије, а источна Србија је пре свега Тимочка Крајина, са чудесним планинама, као што су већ помињана Стара планина, затим Тупижњица, Ртањ, Стол, Мироч и Дели Јован. Гледане из далека, те планине делују моћно, као нешто недокучиво а ипак видљиво и сагледиво, плавичасто-зелено, вечно ту, а опет као да је све то обична илузија. Под окриљем тих удаљених а блиских планина текао је живот уз две бабе, које су срећом поживеле

до мојих зрелих година. Сећања на њих и на то време неминовно су и сећања на те пејзаже, на пределе окружене тим планинама, у песмама опеваним и у приче утканим. Загледан у те прекрасне планине, почео сам као дечак да пишем.

Баба по оцу, Софија, је била више уз нас, па је тако и сећања из тих времена везаних за њу више. Она нас је уводила, несвесно, у прастаре обичаје, обреде и ритуале, обичајне и верске, просто зато што тако ваља (веља, како је она говорила). На Божић нас је будила пре свитања и свеједно што је било хладно, одводила на бунар да се свежом, тек захваћеном (*неначејом*) водом, држећи струк босиљка у руци, умијемо, како бисмо током целе године били здрави, снажни. Или, кад је с нама одлазила на њиву, носећи ручак мом оцу и мајци, да би нас забавила и приволела на дуго пешачење, причала нам је прастаре народне приче, често их на наш захтев понављајући. Она јеложила ватру у дворишту (*кадиши*) коју сам ја унакрсно прескакао. Она је кувала под неком стрехом, у једном огромном бакрачу, над огњиштем, ставивши га на садак, сапун за прање веша. Тада сам је запиткивао како се шта зове, због чега се нешто ради, а покадшто сам тражио да ми прича о алама и злим силама, о вампирима и демонима. Тај задимљени котао, у коме је она мешала масти са галицом, деловао је помало сабласно, али је пријала топлина ватре (огња, како је она говорила). И сад осећам снагу тог пламена.

У оно време су се више упражњавали обичаји о Ђурђевдану, а Видовдан је био велики *Светиак*, скоро колико и Ускрс. Данас сви, па и моји родитељи, на те дане одлазе да раде у пољу, у она времена, шездесетих година, и пре, то је било непојмљиво. И обичаји о Петровдану, кад је у Копривници заветина, полако одумиру, а у оно време су били далеко живљи и присутнији. Део свих тих обичаја су и одласци на гробље, на задушнице, у рано јутро, када се на гробове ставља обиље хране и пића, и када се, после паљења свећа и нарицања, обавља *делење* донете хране, међусобно, и циганкама које просе.

Повремено смо сестра и ја ноћивали код бабе по мајци. Стара кућа, у којој је она тада живела, била је веома лепа – пример старинског градитељства, са улазним и излазним вратима, са огњиштем у средишњој просторији, коју су и звали *кућа*, са ћемерима и вратницама. Спавали смо у једној великој, дугачкој соби, покривени grubим, тешким поњавама. На зиду је био окачен бели, прастари лонац, испуњен земљом, из које се пружао дуж зида, придржан ексерима, зелени бршљан. Та стабљика је била прво што бих угледао кад се пробудим, била ми је загонетна, питао сам се зашто је она ту, али ми је било драго што је ту.

Њих две су често заједно носиле вуну на реку да је перу. После су је, по цео дан, влачиле на дарацима, дуго и без узрујавања. Дарак је била скупина металних шишки, густо постављених, оштрих врхова, поса-

ђених над дрвено постоље. Неки стари, одбачени, служили су нам за играње, мада смо с њима морали да будемо опрезни. По обављеном влачењу вуне, узимале су кудеље и преле. Кудеље (или преслице, како их где већ зову) биле су увек лепо украшене. Сад се све ређе виђају жене са кудељом и вретеном у мом селу. После је следило намотавање испреденог на мотовило и на кануре, што је био мој задатак и што сам најмање волео због дугог стајања испружених руку. Ту вуну су касније плеле у џемпере, јелечиће, чарапе... а дешавало се да развуку разбоје и да ткају ћилиме, поњаве (оне грубе, што гребу руке), сукно... То је било у зимске дане, у топлим собама, наше су се игре одвијале крај њиховог ткања – мени је тај разбој, који и сад у селу чувамо, деловао моћно, као неко загонетно биће, хитро и послушно, бучно, а опет – непричљиво.

Јединство са природом и њеним законима, и са обичајима и веровањима, беше тада потпуно. Ја сам у свему томе учествовао радо, послушно. И када ми је једна стара баба бајала и гасила угљевље, када су ме учили да се крстим десном руком, а не левом, како је то код мене само по себи ишло... И када сам чувао овце, и када сам обожавао коње, а још уз њих и голубове и када сам брао дивље јагоде, а у рано пролеће љубичицу и јагорчевину, ја сам у свему налазио себе и откривао тај спој са природом. Пејзажи тимочке Крајине су прелепи, као уосталом и у целој Србији, па се тај осећај јединства са природом прелио и на стихове, а такође и у моју другу велику љубав – бављење фотографијом. Често се дешава да, фотографишући оно што је видљиво, што је очигледно, из посебног угла откривам невероватне, чудесно лепе детаље и одсјаје. Ваљда је тај посебан, само наш угао, за целокупно уметничко стваралаштво пресудан.

Првих месеци по доласку у Београд нисам избивао из књижара у току дана, а увече са књижевних вечери. Када сам остајао сам, у часовима доколице, исписивао сам нове и дорађивао раније започете песме. Куповао сам књиге и читао их, не само поезију. Почела су и дружења са младим писцима, вршњацима, који су, као и ја, били на почетку. Најпре сам упознао Миљурка Вукадиновића, он ме је у јануару 1979. године одвео у Дом омладине Београда, у клуб младих писаца. У њему су већ били Србољуб Илић, Синан Гуџевић, Немања Митровић, Бранислав Вељковић, Драгомир Ђорђевић, Драган Коларевић, Драган Ђоковић, Небојша Јеврић, Зоран Цвијетићанин, Раде Ђокановић, а крајем те године пристигли су и Станиша Нешић, Небојша Ђосић, Владимир Пиштало, Александар Јерков, Радивој Станивук... Било је на тим састанцима и још много других, окупљали смо се понедељком

и петком, клубом је руководила Стојанка Грозданов-Давидовић, а дружења смо настављали у оближњем ресторану *Зора*; сада се у том истом простору налази коцкарница. Од свих, данас једино није у животу Драгомир Миша Ђорђевић, врсни дечји писац, остали су итекако активни и имају хвале вредне опусе.

Са многима од поменутих писаца дружио сам се у и кућном окружењу. Тако су на једној страни била дружења, по васцели дан, са Станишом Нешићем и Небојшом Ђосићем, а на другој са Немањом Митровићем и Владимиром Пишталом. Дешавало се, мада ретко, да и сви будемо заједно. Сусрети са Немањом и Владимиром су били у Немањином стану, у центру града, да би се пренели на ноћне шетње улицама, до ситних сати. Нисмо увек били сами, али је тако најчешће бивало. Скоро сви наши разговори били су о књижевности, о ономе што смо читали и што смо сами написали. Имао сам у њима оштре, врсне критичаре, ја се нисам много јогунио и опирао, био сам спреман да упијам и усвајам, да коренито мењам и да прилагођавам, а опет, оно што је битно, сопствени сензибилитет нисам потискивао, па ми и сада то све делује плодотворно. У тим разговорима ми смо се поетички опредељивали, вођени Немањиним идејом о фантастици, о сновидном и заумном као одклону од тада већ естаблираних неореалиста, аутора такозване стварносне прозе. Њихови текстови су били изразито епски, пуни сирових и сурових призора из живота, са периферије живота, а ми смо се опредељивали за лирски набој, за свет маште, магије, бајки... Нисмо желели да наш јунак буде *јексераш*, да буде *рефуз*, коме је *буџарска барака* једино исходипште. Њих двојица су чак својим првим књигама границу између прозе и поезије релативизовали, била је то проза одевена у песничко рухо. Тек су у трећој или четвртој књизи сабрали своје праве приповедне текстове, да би после више приповедачких књига, много касније објавили и прве романе. За разлику од њих, ја сам се задржао на стиховима, али сам задржао и оно што сам уз њих усвојио – изразито лирским средствима преносио сам своје слике из снова, или пак из сећања, понетим из детињства, или из колективног наслеђа. Друга је ствар колико је то све успело и колико је баш све остало на оним идејама и оним таласима које смо ми у тим разговорима успостављали. Уочили смо средином осамдесетих година да имамо поприлично истомишљеника, поетичких сродника, с којима смо се често сусретали, те смо пожелели да то на неки начин објединимо и уобличимо у неку књижевну форму. Желели смо да покренемо своју едицију, али како није било средстава за већи пројекат, одлучили смо Владимир Пишталом и ја 1987. године да објавимо зборник текстова и да га назовемо *Сликовно писмо*, пошто је у већини текстова, наших и наших пријатеља - сарадника, сликовност била најпрепознатљивија особина. Но, како је потрајало прикупљање текстова, а

како је група позваних већ увелико радила на њима као каква мануфактура, Владимир је предложио да зборник не буде зборник већ алманах и да га назовемо *Алманах београдске мануфактуре снова*, као и да у будуће то наше дружење, пре свега из књижевних разлога, зове-мо *београдска мануфактура снова*. Тај први *Алманах* се појавио из штампе у пролеће 1988. године, потом смо нас двојица од својих средстава штампали и други, наредне године, да би се трећи, уједно последњи, појавио три године касније – штампање тог броја су финансирани Владимир и Драган Ђоковић. А 1994. и 1995. године Драган Ђоковић у оквиру своје фирме *Денџал* издаје два кола по са по 4-5 лепо опремљених књига, објавивши, између осталог, и две Немањине. Но како су почетком деведесетих и Немања и Владимир отишли у иностранство, с тим је стало. Кад се Немања вратио из Холандије, 2000. године, он и ја изнова покрећемо издавачку делатност *Београдске мануфактуре снова*, објавивши најпре у нашем издању његову новелу *Врајџа на гну*. Од 2004. године, у издању Књижевног друштва *Свети Сава*, објављујемо две престижне библиотеке – *Светске свеске београдске мануфактуре снова* и *Песничка мануфактура београдске мануфактуре снова*. У оквиру прве, до сад је објављивано 33 прозних књижица, а у оквиру ове друге 22 песничке збирке. Ове едиције ћемо и даље издавати.

Нису моје активности текле само уз Немању и Владимира. Под крај 1992. године, уз Станишу Нешића, Небојшу Ђосића, Славка Павићевића и још неке пријатеље, учествујем у оснивању Књижевног друштва *Свети Сава*. Оно ће до данас учествовати у издавању бројних књига, не само из области лепе књижевности, већ из других области – из историје, науке, итд. Циљ овог друштва је очување српске културе и српског језика на светосавској традицији. Однос према културном и духовном наслеђу мора бити очуван, ма колико нам опредељене за модеран песнички израз било јако – и то духовно и културно наслеђе може бити исказано модерним песничким језиком. Део тога су моји напори да се модерним песничким поступком опевају остаци паганских митова и веровања, очуваних до наших дана само у траговима. Трагање за митском прошлошћу и модерном песнику може да буде инспиративно.

На крају, желим да кажем зашто сам се одлучио за овакав избор својих песама. Томе није разлог уверење да су баш ово моје најбоље песме. Држим да неке то јесу, а исто тако да би неке друге могле да се нађу у једном строгом избору мотивисаном естетским начелима. Али, тешко да би се постигла целовитост и компактност бирањем најбољих песама, била би то само скупина добрих песама које нису ничим пове-

зане. Ове јесу повезане, тим пре што припадају једном од три подручја мојих песничких трагања. То подручје је управо мало пре помињано митско наслеђе и традиционална култура српског народа. Два друга подручја су остала за неку другу прилику, и љубавне песме и преиспитивања егзистенцијалног удеса модерног човека, ако би и то тако могло да се назове. Имам утисак да сам на подручју митског, у завичајним оквирима, највише на свом терену. Овде је приложена ретроспектива мојих песама, прве су настале 1981. године, а неке недавно. Питам се колико је уочљива разлика у негдашњем и садашњем изразу? Шта ме је нагнало да се окренем митској традицији, и није тако лако образложити. Можда поимање да ту лежи оно што је исконско наше, што нас обележава и што нас представља. Но, чак и да није тако, обиље лепоте коју ти, наоко примитивни, прастари обичаји и веровања имају и јесте надахнуће за све праве песнике. Када ме је у јесен 1979. године упутио тадашњи друг Срба Илић да прочитам књигу Веселина Чајкановића *Мити и религија у Срба*, ја сам у њој открио обиље детаља које носи изузетну песничку снагу и лепоту, а које ја већ, на овај или онај начин, познајем из личног, породичног наслеђа. Више сам те давне године знао о античкој, скандинавској или германској митологији него о митологији сопственог народа. После сам откривао и друге ауторе који су слична проучавања вршили, читао сам и дела Тихомира Ђорђевића, Миленка Филиповића, Шпира Кулишића, Слободана Зечевића итд., без намере да проникнем колики је био њихов научни допринос, већ да у њиховим причама и описима нађем довољно подстицаја за нове песничке текстове. Мислим да то итекако има смисла и да је то један од могућих путева којима треба ићи. Ја се увек опредељујем за модеран песнички израз, за неримован, сажет стих, најчешће за кратку песму, неретко и за сасвим кратку. То формално опредељење важи и за два преостала тока.

Ја сам три своја песничка тока издвајао у засебне збирке, скоро их уопште не укрштајући. Овом песничком усмерењу припадају збирке *Бели вид* (1986), *Источноне зоне* (1992, 2007), *Покрејине вајре* (2002) и *Извор на камену* (2007). Збирку *Северњача* (2005) чине љубавне песме, а све остале би припале том условно названом егзистенцијалном току. Можда би могло да се неколико песама са митопоетском тематиком нађе у збирци *Глинено огледало* (2005), али би то било условно тако. Управо песме које би могле да се као такве издвоје понајвише су везане за егзистенцијални удес човека данашњице. Ја сам у ту збирку уврстио и песме које се дотичу настраности и извитоперења човекове психе и карактерних особина, неких душевних ломова на граници са лудилом. Пишући и о тим поривима и настраностима, трудио сам се да мој језик буде стишан и пробран, да носи у себи лепоту, да поседује јединство звуковног и садржаја. Најрадије користим слободан, не-

римован стих, ритмичан и, колико је могуће, мелодичан. Често се ослањам на народну, на матерњу мелодију управо имајући у виду да је она од искони наша. Може се слободним стихом обрађивати било која тема, битно је да и он буде испеван. Ја пишем по слуху, ослушкујући унутрашње било и тешко примам стихове које је створио разум, пуким промишљањем. Од Бранка Миљковића је до мене дошла синтагма *пайеїїика ума*, премда је она заправо Валеријева и ја је прихватам као најпотпунију дефиницију поезије.

За сам крај, желим да нагласим да верујем у то да поезија има будућност.

И то не будућност кратког даха, већ вечиту. Питао ме је један пријатељ да ли верујем да ће поезија уз оволики напредак науке имати будућност и у наредним вековима. Мој одговор је гласио да ће поезије бити увек, све док има човека и да ће она бити још моћнија и делотворнија, да ће бити далеко више читана и у свакодневном животу присутна, а да ли ће бити штампана на папиру или неком другом материјалу, није битно – њена суштина ће остати и бити увек присутна. Да ли ће тада песнике надахњивати путовања на месец или на неку планету, или ће и они као и ми сада надахнуће налазити у медитацији гледајући у њих са огромне удаљености, суштински није битно. Можда ће будући песници бити више иновативни, можда ће створити нове форме изражавања, чак и нове врсте уметности, али ће поезије бити, блиставе и грандиозне, какву су одувек стварали велики песници. Ако је било великана пре 2-3 хиљада година, не видим зашто их не би било и за 2-3-4... хиљаде година. Ко данас пише на глиненим плочицама, ко данас књиге штампа на папирусу, сем изузетних примера који су раритети – доћи ће доба када ће електронски облик писања и чувања текста бити један од ситнијих детаља из археологије. Али, оно што човек носи у себи и што осећа, то остаје и то се неће променити. Поезија је, између осталог, и вид комуникације, али и преносник, и ризница сензибилности, и одраз мудрости. Верујем у поезију и њен значај у далекој будућности и радујем се њеним дOMETИМА, које, на жалост, нико од нас неће да искуси. Али, ти будући песници ће имати и поезију из овог времена, као и из свих претходних, то је једна од нити која ће нас повезивати и значити неку врсту континуитета. Моја поезија је сићушна и небитна кап у мору испеваног од кад је света и века; верујем да тек пристижу прави великани, који ће песничку слику света винути до неслућених висина.

ИМЕНИК

Има умра
марам
мума падури
славе и преславе
цркве и барјаци
саџаци
уроци
лиле
зориле
русаље
ветровњаци
бели вид
виле и братимства
запис и врачке

има који се ћуде
који поневају
који кљасте се рађају
који дубоко копају
који у ископано дирају
који тицу стреле
који су устрелени

који чине који су опчињени
који посрћу који
оно што мине
наново пију

и има снован стас
мирис жена има брег
има шума
и тмина
и уштап има
свевиди има нав
има извор и проклетство

немира
и пламена
који нигда уждети нећеш
има
1981.

ЛАПОТ

Да им не дотежа
на припеци
на олујном овом пољу
од студи око срца
у костима
због мутног у очима
да би се гордије на праг стало
да би се у врх софре село
без жалбе их у гору одвести
виовилска где су виришта
куд кљасти пролазе вукови
орлушине
од катрана гавран тамнији
свето је то што чинимо
душе њине у светлије отпремамо
с радошћу у овај свети дан
на лапот пођимо
само кашаљ суви да не слушамо
о њима ко да бригу бере
светли се богови осмехују
док секире оштримо
од дрена тврде кукe изрезујемо
на лапот
на лапот идемо

13 – 16. 6. 1983.

ЗАЛАЗИ МЕСЕЦ

Не гради путеве
не гради тамне дворове
то је тек помисао да себи олакшавамо
а намет и глоба данима падају
јер старимо а то је удес
видео сам који ништа од тога
нису имали
они су ходили и љубили олакшани
сви светови припадали су њима
све траве сви вртови
надушак су воде испијали

кад месец зађе плес зачињали
ватре су носили уза се уждене

с месецом сад залазим и ја
овај кад мине час
и од мене одвоји душа
више нећеш знати
никада и ником
ни у сну на знање дати
да наша су само маштања
како има богова и трагова њиних
светлости које окрепљују
вода која ране утиру
да наша су само маштања
како има ствари бољих од ових које су

8. 11 – 10. 12. 1983.

ДОДИРИВАЊЕ ЗИДА

Једном сам се пробудио и зид додирнуо
као да никад пре нисам зид додиривао
и бршљан који се низ њега пружио
и зрна прашине која су на њему остала
сунце ми је понад чела титрало
као да никад пре нисам сунце
понад чела и ока имао
тако се лако нешто у мени кретало

онда сам очи изнова склапао и сањао
како ми непозната девојка црну ружу дарује
као да никад пре нисам у руци цвет имао
тако сам је нежно низ пробуђену улицу носио

ДОГОДА

Догода кад мине сан
невидљива ти ћеш знати
семење цветова дивљих
што изгубљене белеге откривају

и тражим те у шпиљама
где ни бубе не силазе
осмех ти из сваког одсјаја
из неначете воде допире
у травама никле ко дивље јагоде
твоје груди наслућујем

догода кад мине сан
љубити тебе хоћу ли
док спушта се вече
и помала северњача
плаветан твој стас
хоћу ли досегнути
и доба блажено
где живот траје
колико и трептај
који путује звездама

12. 8 – 17. 12. 1985, Београд/Копривница

ЦВЕТ ОД ПЕНЕ

Вене ми цвеће, на длан лептир слеће,
на њега мислећи од пене вајам цвет,
миомирисни, Божји слап. Јер уклет сам
и сам, у грудима носећи чудесни сплет,
у цвет од пене мелодију своју ткам.

Вене ми цвеће, вера се круни, а душа
на неко тамно, непознато дно пада.
Душа је лептир, душа је немирна сена,
покадшто тек сићушна кап,
суза и цвет, пена, зјап. Увек. И сад,
кад пусто је и не долази нико

а ја упорно ишчекујем да дође неко,
незван, али драг. Далеко су сви путеви,
провалија на свакој стази, ни траг
у том праху не остаје. Самотном,
то узалудно ткање једино ми преостаје.

Али, вене ми цвеће. Само је лептир ту.
И пене на претек има. Кад праве љубави нема,
бар цветове могу волети. Свенуле.
И оне што су губави, и оне што зру
као плодови. Моји су дани порушена поља,
суре голети, нанизани у круг, као годови.

Ноћу ослушкујем. Иза тишине, у наслућеном,
збива се свеопште кретање боја. И тај ритам
разазнајем, уво отварам шире но око. И моја
бојазан у доба глуво бива мрачни лавиринт:
чему љубав када има музике која ме гони
да вајам цветове од сребрне пене,

а пену од недоумице, од слутње и сјаја
који се од месеца откинуо и спаја светове,
у доба стида. Чему тај сетни трептај у грудима
када је самоћа далековидна и у њој се најбоље
понире у себе, да се открије драгоцен руда,
у којој се скрива опојна мелодија.

16. 1 – 22. 12. 1994, Копривница/Београд

ВАРКА

Нисам догде стигао, варка је моје присуство,
ја сам у оној тамној шуми остао.
А ово што као моје обличје сагледаваш
само је иверје са големих стабала отпало.

2. 5. 1999.

КОМЕНТАР УЗ ПЕСМУ ВАРКА

У тој тамној шуми
на домак које је све почело
тополе миришцу опојно
и киша пада тихо прекорно
на трен сам једном у њој застао
једном а није престало
траје обнавља се кружи
трептај твојих усана
као прстен око мене се обавија
и заувек ме оставља
под окриљем големих стабала

6 – 18. 9. 1999.

НОЋУ

Страшна ми птица сву ноћ под прозором поје.
Не, то није птица, то је мрска злослутница,
страшни весник што се скрио, а сад се пробудио
и пева да нестварно све је што је на души
пробило плашт пурпурни.

Како трајем? Зар се нисам расточио
и укочио од студени и мука?
Сву ноћ исту песму чујем –
зар ми мирује рука? Зар ми је замро глас?

Сушта нит трепери у тој мелодији
која не престаје да мери оно што доноси
наредни трен. Следим њен одјек и знам:
час је да ме пренесе у просторе где није мој

ни кров прокиснули, ни грумен земље на који сам
стао. Ни оно што сам из немуштог докучио,
што ми се приснило. Зафировом уздаху предан
промичем с лелујавим сенима кроз врата

која сам никада отварао не бих. Иза њих тиња
тајни пламен, злату отет и нежно обвија
моје стопе. И дели ме на оног ко отвара врата
и ко докучује када се застори лагано склопе.

27. 7. 1995 – 4. 11. 1996, Београд

ПРЕОБРАТИ МЕ, ДЕВОЈКО

Душа је моја ломна
скоро да сам пепео
дах ми примају зидови
а очи сводови
преобрати ме девојко

још само сећање има сјај
тајно му жељу придодај
све је друго од мене отекло
давно сам коња раседлао
преобрати ме девојко

на пању петла черупај
преда мном груди распростри
ветру мирисе отела
топлом дојком
преобрати ме девојко

9 – 28. 10. 1987, Београд

ОТВАРАЊЕ ГРОБА

Ни заспати не имадох кад а већ мину
четрдесети дан
откако те упокојих моја јадна моја једина
драгано
ни у сан да ми дођеш из даљина твој глас
да ми се причини
јеси ли изван звучних изван светлосних
изван спиралних зидова

или је још дубље твоја душа зашла у таму
недогледну
време је да ти лице сузама умијем гроб ти
отворити морам
нек праштају преци и светли богови
по теби мртвој кад прилегнем од жудње
успламтео
и мртва ти јеси сочнија од оних због којих трепере поља
кад се будем придигао а ти иста остала
нећу знати где престаје стаза где воде
увиру где траве не ничу
и жив бићу мање но ти која лептир и
земља постајеш

1.8-24.9.1987, Београд

ЗВЕЗДАНА СЕСТРА

Цвете орошени свенули
сестрица моја зажарено око има
чудесно њен се повија пџс
страшну зољу чапицама скриј
нек ме боде нагло разбуђена
нека ме вија мркином
када приспе она света ноћ
руке ће моје бедрима њеним узмицати
дојке ћу њене сулуд тргати тад

из бунара воду вадим
по себи ледену је проливам
залуд себе леском бијем
куд да ходим ја да ходим
којих гора које биље
на љуту рану да привијам

не помаже вранац коњ
не помаже крилце шишмишово
куд да одем ја да одем

од те реке у тој ноћи подалеко
у нигдину у пусту планину
међ камење у ком божји траје сан
где не пламти осмех ока сестриног

21. 4 - 16. 7. 1984, Копривица/Београд

СЕОСКА ЛЕПОТИЦА

Забите и пусте пределе бирај
камо да прогнаш кочоперног оца
кад ти је мајка сеоска лепотица
како да љубиш мање лепу жену
остаје ти једино да береш турчинак
циганско цвеће
и да га мами на ударје носиш
изјутра кад роса падне
да те привије на груди
из којих ти је светлост дотицала
да те у чело љуби блажена

20 – 29. 12. 1989, Београд

ЧУБРА ЛАГАТОРИ

Доцкан пођо'
кроз голему помрчину
далеко да дођем
кад прегази' три потока
око глежња
нешто ми се сплело
ја не падо' на ледину
већ узлете' преко брда ваљувата
тад ја спази'
у облаке се село дигло
по њем' разлегла се свирка:
тупан бије

пишти дудук
страшне јаде гајде запевају
уто самну суро јутро
и ја видо' поље непознато

6 – 16. 11. 1990, Београд

КИШЕ ПРОМЕНА

Још по нека суза и пев
у старе нас крајеве враћају
а тамо су ветрови само

и нема ничег
а има камена
и има студени у брдима

кише спирају путеве за нама никле
једино светлост трепери
о повратку замире глас

да ли спирају трагове
ако се трагови на пород преносе
да ли спирају гробове да ли су нехајне

кише спирају путеве за нама
хоће ли однети и оне на које нисмо кренули
хоћемо ли без путева остати

неке друге пределе уснути
били смо али и нисмо
време је места изменило нагло

20. 5. 1984 – 11. 5. 1985, Београд

ЗАВЕТ

Ак' ме згоди прах
граб ти сади
понад моја луда глава

весело
там' где душа исходи
и врати се буновна
међ вас стравом опчињене

светла песма пуштај
низ поље нежњевено
да с покојем ми труне
чело осмуђено
да никад по злу се
мој мукли не спомене сан

и да родиш једра мома
једра мома недирана
и да носиш мутна вода
мутна вода пресољена
те да родиш за родове
подобра челника

моје име да му даш
од мен' ни прах да нема
он да јаше неседлано
он да љуби недирано
да он бије она хрома звер

6. 11 -5 .12 .1985, Београд

ПЕШЧАНА ПТИЦА

Хтео сам од песка птицу да начиним
птицу са отвореним кљуном и крилима
као што сам путеве и куле правио
да птицу направим хтео сам од зрнаца
и воде, од магле и пепела, да буде моћна
не да бих се њоме пред спавање играо
но да бих је гледао и дивлио се
њеном перју и оку зачуђеном
птицу сам хтео која лети и дозива
ја и сад верујем у њен лет
свеједно што сам нехотице на песак стао
и сам сам једном летео

био сам птица песак сам био
али нагло је киша почела и све је престало
и песак да се ковитла и вода да кључа

У ИМЕ ОЧЕВА

У име оца мог
и његовог оца
и свих отаца пре
ова претешка чаша
овај зачарани врч
вино од туге
и радовања
опојна песма
и одсејај огња
трава спарушена
и мирис омана
душе и тамјана
у име свих нас
који били смо
и јесмо
за оне који долазе
за све будуће лепоте
за сав будући сјај
овај пехар наде
и вере постојане
ево испијам
и њиме призивам
дођите на извор
у његовој бистрој води
своје лице да сагледате

СЕОБА: СПИСАК СЕЋАЊА НА КРАЈУ 17. ВЕКА

1.
И сад чујем добоше. И сећам се предвечерја
у коме је све почело: нисам поток прешао
него сам тик уз то бедро стао, згрануто лице
у дојке сакрио. Сви који су бежали,
крај нашег су грма протрчали. После смо данима,

кроз шуме, страх у камен и најтврђе дрво сакривали.
Сећам се вучјег брлога и трка дивљег вепра,
сећам се оскудног пламена и неба просејаног звездама.
Тада сам љубио дивље јер није било никог,
ни напред, ни иза, те ми се чинило да смо сами остали.
После је река хучала и, опет су, однекуд,
допирали добоши.

2.

Касају коњи. И промичу лица забринута,
у нешто далеко загледана. Ко ће да докучи даљину,
ко ће да разлучи поље, пределе и избе, у њима расуте?
Ја тражим свој поток, свој забран, своје ветрове.
Води ме траг који се негде у мени склупчао
и усмерава ме за Сунцем, за Даницом, најсјајнијом.
С многима сам некуда ишао, али њихови богази не беху
моја почела. Сви јелени, сви вепрови, лисице,
сове и вукови, које сам успут сусретао, моја су свита.
И са мнош, за звездама путују. Ја само откривам
колико су брда пространа, колико су шуме слободне
и које су вирове виле запоселе. На врху дрвета заспим,
тик крај воде се пробудим, с јежом на длану
с даждевњаком на рамену.
Певам травама и дрвећу, дозивам облаке,
препелице и гугутке, и зечеве од свих хитрије.

3.

Бежали су од злих очију, од љутих ножева,
од сабље завитлане, уз себе привијајући оно мало
што су руке понеле. Ништа нисам имао до куражи
те кренух да тражим своје ветрове.
Тамо где су најнежније песме просипали, било је моје предворје.
Са незнаном сам браћом кроз долине ишао,
али сам губио њихове збегове када смо бежали
од разјарене хорде. Сво пространство, сво зеленило,
све што се плави, и сав сунчев сјај, мени је припадало.
С надом сам се будио,
с радошћу сам, опхрван, тонуо у сан.

4.

Сањао сам да ми је раме засекао месечев зрак
и да ми из ране капљу сићушни мрави,

црни и жути као што је месечина разиграна.
Хтео сам руку да повучем али је рука,
лака препелица, одлепшала до процвалог грма.
Кљуном зоба цветове. И бубе на цветовима,
покрај цветова. И сама је процветала. Рука која бежи,
ни буба, ни цвет, него зрачак долепшао са месеца.

5.

Нису ме плашили снови него ми мучни беху каменови
као узглавље. После сам пратио токове воде,
у шупљим се врбама сакривао, брао премуш и коприве,
глогово зрневље и рујне дрењине.
Видео сам сву људску муку,
њиве неузоране, жита у згаришту,
кукурузне стабљике покидане.
И топот коња као да од неба допире
и прети,
све ми се то у поре на длану уткало.
Имао сам нож и секиру, грабуље и котарице,
сад је и то крај неког камена иструнуло
јер сам, од вијара лакши,
низ празно поље побегао. А бег ми још увек није престао.

6.

Низ поље бежећи (али ко је то бежао?),
некуда сам дошао. У незнано поље,
у гору тамну, до велике воде. Ту сам застао.
Стојим и сад, као да лебдим над амбисом,
јер ме сустижу гласови, јер ме лавез опхрва.
(Да ли су икада тако пси лајали?)
Опет бих бежао, али то више не умем,

опет бих ка брегу ишао,
али брег се измакао.
Можда сам застао да бих своје снове пронашао
(Ко још сања ходајући ка расцепљеном сунцу?),
можда сам на том камену своје било открио.
Зар и тај камен морам да оставим?
И ову урвину? И ову траву угажену?
А где ми је смирај?

